

Wat ik van
mijn moeder
leerde

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Samengesteld door
Manon Duintjer

Wat ik van
mijn moeder
leerde

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 4178 6

© 2019 Manon Duintjer (red.), de andere auteurs
en Ambo|Anthos uitgevers

© Foto's p. 184, 185 en 187 Hans Aarsman
Omslagontwerp en -illustratie Riesenkind

Verspreiding voor België:
Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Inhoud

Wat ik van jou leerde

ROOS SCHLIKKER

9

Altijd aandacht voor de kleine dingen

ELLIE LUST

(Interview Manon Duintjer)

15

Kleine Sait en de appel

MURAT ISIK

23

Zingend bergafwaarts

JET VAN NIEUWKERK

31

Mor

STINE JENSEN

35

Een kus, een knuffel, een lach
BART ONGERING (MEESTER BART)

43

Na-apen

TANIA HEIMANS

49

De geur van koriander

HASSNAE BOUAZZA

57

Wat mijn moeder me liet zien

SUSAN SMIT

65

De wijze vrouw

ANNA VAN PRAAG

73

Alles op een rijtje

RONALD OCKHUYSEN

81

Mijn moeder is er altijd
RANOMI KROMOWIDJOJO
(Interview Manon Duintjer)

87

Brief aan mijn moeder
MOHAMMED BENZAKOUR

95

Blijf nieuwsgierig!
BRITTA BÖHLER

103

Maar wij hebben dat niet hoor!
HARMEN VAN STRAATEN

111

De strijder
CARLA DE JONG

117

‘Ach...’
MYLOU FRENCKEN

125

Dapper en integer
BORIS O. DITTRICH

133

Mieren in een bus

JOWI SCHMITZ

141

Blinde vlek vol liefde

RACHEL VAN DE POL

147

Een schitterend leven

HAROLD HAMERSMA

157

Denkend Riet

ANNA PAULZ

167

Vertrouwen, daar gaat het om

ANITA WITZIER

(Interview Manon Duintjer)

175

Muren met oren

HANS AARSMAN

183

Biografieën

193

Wat ik van jou leerde

ROOS SCHLIKKER

Het is de blik in zijn ogen die ik herken. Ik ben op bezoek bij een kennis in het ziekenhuis, als ik op de gang word aangesproken door een grijze zestiger met ijle stem.

‘Ze komen maar niet,’ zegt-ie.

Even wil ik vragen wie niet, maar dan zie ik de onrustige trek om zijn mond en de manier waarop hij almaar met zijn hand door zijn haren gaat die van schrik rechttop zijn blijven staan. ‘Ze komen vast zo,’ sus ik.

‘Denkt u?’

‘Gaat u maar weer naar uw kamer.’

Polletje Piekhaar knikt geestdriftig en dribbelt terug de psychiatrische afdeling op.

Wat ben ik vaak langs ze gelopen. Mijn hoofd afgewend, haastig bellend, mijn gedachten bij een zoveelste deadline. De mompelman bij de ingang van Albert Heijn, het schreeuwvrouwtje dat met haar armen maaiend door mijn

straat raast, de buurtalcoholist die met een bloempot op zijn hoofd meent het verkeer op een Amsterdams kruispunt te moeten regelen. De gekkies, ik sloot mijn ogen voor ze.

Ze zijn ook ontregelend. Van die figuren die ufo's zien, die menen dat het einde der tijden nadert, die dagenlang op creatieve wijze bezig zijn een enorm kunstwerk te bouwen van flessendoppen midden in de speeltuin waar mijn kinderen graag komen. Kssst, roepen moeders naar ze. Weg jij. Enge mafkees.

Waarom eigenlijk? Het is het anders-zijn, het onberekenbare wellicht. Maar ergens sluimert ook de angst. We zeggen met z'n allen heel makkelijk: 'Ik ben toch niet gek?' Want als je het wel bent, dan moet je afgeschreven zijn. Als je buiten de patronen kleurt, hoort je er niet bij. Wie gek is, is af. En dus zien we ze liever niet, de verdwaasden. Misschien juist uit angst voor onze eigen onberekenbaarheid. Stel dat we zelf een vleugje gekte hebben... Nee, niet aan denken. Kssst. Wat heb ik dat vaak gedacht.

Maar tegenwoordig lukt me dat niet meer. Niet sinds ik in de wachtruimte van de crisisdienst zat, met mijn moeder in mijn armen. Ze kon al weken niet stoppen met huilen.

En terwijl ik haar in die opzichtig vrolijk oranje geverfde gang wiegde als was ze mijn kind, dacht ik aan al die keren dat ik het haar had toegebeten. 'Jezus, doe niet zo moeilijk.' Vooral als puber reageerde ik vaak geïrriteerd op haar. Ik vond dat ze zo zwaar op de hand kon zijn, dat ze zeurde over van alles en zich louter liet leiden door haar emoties die van hot naar her raasden.

Achteraf gezien is dat niet vreemd. Mijn moeder was

manisch depressief. De diagnose werd pas gesteld toen ze de zestig al gepasseerd was, maar maakte alles duidelijk. Waarom mijn moeder extreem enthousiast kon zijn, waarom ze zich het leed van de wereld aantrok, hoe gevoelig ze soms was voor geluid, voor geur, hoezeer haar stemmingen wisselden.

Ik had maar één droom als kind en dat was een oerburgerlijk gezin. Zo op het oog waren we best standaard voor het Amsterdam-Noord van de jaren tachtig. Mijn vader werkte, mijn moeder deed het huishouden, net zoals het bij al mijn vriendinnetjes ging. En toch was mijn moeder niet zoals de andere mama's. Moeders die met thee op je wachtten en stapels pannenkoeken bakten. Moeders die iets te dik waren maar wel zacht en gezellig en met wie je elke vrijdagavond *Ter land, ter zee en in de lucht* mocht kijken, een minibakje chips op schoot. Mijn moeder begreep helemaal niets van dat soort geneugten.

'Gourmetten!?' Ik zie mijn moeder nog staan. Onberispelijk in kokerrok, paalhoge hakken, gewend om de mannen in het dorp ietwat nerveuzig te maken. Ze hoorde er bepaald niet thuis, in het straatje omzoomd door nieuwbouwflats waar mijn ouders waren gaan wonen om mij een landelijke jeugd te gunnen. Tussen de mollige moeders in driekwartbroeken detoneerde ze behoorlijk op het schoolplein. En nu had ik, haar tienjarige dochter, op haar vraag wat ik met kerst wilde doen ook nog geantwoord dat ik het liefst zou gourmetten. Erger kon niet. Want gourmetten was burgerlijk en als er één bijvoeglijk naamwoord niet bij haar paste was het burgerlijk.

Geschrokken schudde ik snel mijn hoofd toen ik haar blik zag. Natuurlijk wilde ik niet gourmetten. Ben je mal! Niets voor mij! Maar wat verlangde ik stiekem naar gewoon.

Gewoon is ze nooit geweest. Zelfs haar dood was gewoon. Op een dag viel ze van de trap en vloog de eeuwigheid tegemoet. Volslagen onverwacht, totaal onmogelijk om je op wat voor manier op voor te bereiden. Mijn moeder heeft mij haar hele leven verrast tot en met het moment dat ze niet meer ademde.

Jezus, doe niet zo moeilijk. Ik neem het mezelf niet kwalijk dat ik dat ooit over haar dacht, maar wat ben ik achteraf gezien hard geweest. Niet alleen tegen mijn moeder, maar ook tegen anderen die in mijn ogen zeurden. Een burn-out, vlagen van melancholie, verslavingstrekjes, ik vond het allemaal tekenen van zwakte. How little did I know.

Want moeilijk doen is een rekbaar begrip. Manische depressiviteit is extreem erfelijk, maar ik ben de dans ontsprongen. Maakt dat me een beter mens? Sterker? Welnee, het maakt me vooral een mazzelaar. Wat mijn moeder me niet heeft gegeven is haar ziekte, maar ik heb wel iets anders gekregen. Een groot gevoel van compassie. Ik ben gestopt met oordelen en weiger nog mijn ogen te sluiten.

Want ik heb ze gezien in de psychiatrische instellingen. De mompelaars, de alcoholisten, de zakenmannen die verwilderd uit hun ogen kijken, de huismoeders met een tic, de paniekaanvalklanten, de Polletjes Piekhaar. Dit zijn geen zwakkelingen maar strijders. Strijders in gevecht met het leven.

In plaats van moeilijk noem ik ze tegenwoordig moedig.

Medeleven, dat is wat zij me leerde. Zij voor wie haar eigen leven soms zo moeilijk was.

Altijd aandacht voor de kleine dingen

ELLIE LUST

(Interview Manon Duintjer)

Ellie Lust (1966) was woordvoerder voor de Amsterdamse politie en regelmatig te zien in nieuwsitems en Opsporing verzocht. In 2016 deed ze mee aan Wie is de mol? en sinds 2018 heeft ze haar eigen programma Ellie op Patrouille. Ondanks de roem is ze altijd zichzelf gebleven, mede dankzij de lessen van haar moeder.

‘Bescheidenheid siert de mens, kind,’ zei mijn moeder altijd. Zachtjes praten, handje geven, iemand aankijken als je je voorstelt. Wanneer er één koekje op de schaal ligt bedenken, als er twee liggen en het ene is kleiner dan het andere, het kleinste pakken. Natuurlijk wilde ik als kind alle koekjes hebben, maar de boodschap kwam over: wees beleefd en heb aandacht voor mensen.

Mijn moeder was een goed mens. Ze collecteerde voor de Hartstichting, voor de kankerbestrijding, ze bracht tafeltje-dek-jemaaltijden rond, was behulpzaam, lief en maakte

zich altijd ondergeschikt aan de ander. Zo sterk dat wij wel eens zeiden: ‘Mam, jij bent er ook, hè.’ Ze droeg de afgedankte jurken van een oude tante. Daarom kocht ik van mijn eerste salaris een jurk voor haar bij Wehkamp: groengeel met een wit biesje om de arm en een ceintuurtje. De jurk stond haar leuk en ze was er blij mee. Pas veel later hoorde ik dat ze helemaal niet van groene kleding hield, maar dat durfde ze niet te zeggen omdat ze het zo lief vond dat ik die jurk van mijn eerst verdiende geld voor haar had gekocht.

DE SCHOONHEID VAN ZUINIGHEID

Ik kom uit een eenvoudig gezin in Oostzaan. Mijn moeder was huisvrouw, mijn vader melkboer en later werkzaam op het kantoor van de Rijkspostspaarbank – nu ING. Met mijn broer Dirk-Jan en mijn tweelingzus Marja woonden we in een rijtjeshuis. Mijn vader verdiende geld dat in zijn geheel naar mijn moeder ging. Zij gaf hem zakgeld, maar daar hield hij van over want hij gaf nooit iets uit. Hij was graag thuis bij zijn gezin. Alleen voor de muziekvereniging en de kaartclub ging hij de deur uit en soms ging hij samen met mijn moeder sjoelen. Heel overzichtelijk, heel liefdevol.

We droegen geen merkkleding, want mijn moeder zei altijd: ‘Als het schoon en heel is, is het goed genoeg.’ Ik wilde graag Roots-schoenen, maar die waren te duur, dus kreeg ik de goedkope variant. Als mijn moeder het gas aanstak blies ze de lucifer snel uit, zodat ze met de andere kant de andere pitjes kon aansteken. Ook gebruikte ze theezakjes meer dan één keer. Vroeger vond ik dat belachelijk, maar ik zie steeds meer de schoonheid van dat soort zuinigheid, want het be-

tekent dat je aandacht hebt voor kleine dingen. Het heeft iets liefdeloos om altijd maar weer nieuwe spullen te kopen.

DIK EMOTIONEEL MATRAS

We gingen altijd in Nederland op vakantie. Mijn moeder zei daarover: ‘Ga eerst je eigen land leren kennen, straks ben je groot en kun je nog vaak genoeg over de grens.’ Later begreep ik dat mijn vader niet van vakantie hield. Hij was geen autorijder en kreeg al stress van het idee met drie kinderen op de achterbank naar Frankrijk te moeten rijden. Het liefst bleef hij in Oostzaan, met het geluid van de kerkklok op de achtergrond. Maar wij wilden wel weg en mijn moeder vond vakantie ook leuk. Dus werd het Nederland en gaf mijn moeder er deze draai aan om mijn vader te beschermen.

Op school schaamde ik me er soms voor om te vertellen dat we weer naar Drenthe of Friesland gingen. Als de zomervakantie voor de deur stond en mijn klasgenoten riepen dat ze naar Italië of Spanje zouden reizen, zei ik altijd dat wij het nog niet wisten. Marja en ik waren sowieso niet de populairste kinderen op school. We hadden sproeten, droegen een brilletje en tot aan de middelbare school kleepte onze moeder ons hetzelfde. Ook knipte ze ons haar: zo’n afgehakte pony. Als je dan ook nog moet zeggen dat je met vakantie naar Drenthe gaat, win je niet aan populariteit.

Het was naar om buitengesloten te worden, want als kind wil je erbij horen en kijk je altijd naar de knappe en populaire kinderen, die bepalen wat de norm moet zijn. Toch klinkt dat dramatischer dan het is, want je moet het op kindniveau blijven zien. Als volwassene kun je daar afstand van nemen.

En je kunt ervan leren. Voor mij was het een reden om bij de politie te gaan. Ik wilde onrecht bestrijden. Thuis kregen we de boodschap dat we geweldige kinderen waren. Het emotionele matras was heel dik en heeft gemaakt dat ik een sterke en stabiele volwassene ben geworden, mét de verrijking dat ik weet wat het is om gepest te zijn. Trouwens, dat zelf geknipte haar was ik op een gegeven moment echt zat. Ik heb toen tegen mijn moeder gezegd dat ik naar de kapper wilde. Dat mocht en toen ik daadwerkelijk ging, stond de hele familie voor het raam te zwaaien.

EEN MOEILIJKE BOODSCHAP

Wij waren thuis weliswaar niet gelovig maar wel traditioneel, en als het gaat om normen en waarden zijn traditie en geloof gebaseerd op hetzelfde fundament, namelijk dat het gezin met een man en een vrouw de hoeksteen van de samenleving vormt. Onze moeder was thuis, onze vader werkte buitenshuis. Daarom was het niet makkelijk om thuis te vertellen dat ik meisjes leuker vond dan jongens. Mijn moeder begreep niet dat je als vrouw net zoveel van een andere vrouw kon houden als zij van mijn vader hield.

Ik heb het haar verteld toen ik liefdesverdriet had om een vriendinnetje van wie mijn moeder het bestaan niet wist. Als je verdriet hebt wil je schuilen bij je moeder en toen wilde zij natuurlijk weten wat er aan de hand was. Mijn moeder moest ook huilen omdat ze mijn verdriet zag én om de boodschap. Zij wist beter dan ik wat er in de wereld te koop was en voorzag dat ik de rest van mijn leven met oordelen en vooroordelen te maken zou krijgen. Ooit heeft ze terloops te-

gen mij en mijn zus, die ook op vrouwen valt, gezegd dat ze het gevoel had twee ongelukkige kinderen te hebben, in de zin van gehandicapt. Dat vonden wij naar. Maar geen kwaad woord over mijn moeder. Ze kon er gewoon niet bij en het zou kunnen dat zij zichzelf daarin iets verweet. We maken er nu weleens grappen over, want mijn zus en ik wilden vroeger op dansles, maar dat mocht niet van mijn moeder omdat ze bang was dat we al vroeg aan een jongen zouden blijven hangen. Achteraf heeft ze misschien gedacht: hadden we dat toen maar wél gedaan.

Onze vriendinnen waren altijd welkom thuis, maar mijn moeder sprak er met niemand over. Als burens of vriendinnen vroegen ‘Hebben de meiden al verkering?’, dan antwoordde ze dat we te druk waren met volleybal. Dat is echt een generatieding. Als je kanker had, dan had je k en daar werd verder ook niets over gezegd. Maar daardoor hebben Marja en ik wel de boodschap meegekregen dat lesbisch zijn iets is om je voor te schamen en dat heeft bij mij tot een soort compensatiegedrag geleid. Ik dacht: als ik nou maar een hele goeie politievrouw ben of een hele goeie volleybalster, of een heel aardig mens, dan is dat andere niet zo erg meer, dan is er voor mijn moeder genoeg over om trots op te zijn.

MET JOU IS ALLES LEUKER

Mijn moeder is op 6 februari 1999 overleden aan een hartstilstand. Ik heb haar zelf nog gereanimeerd. Ze was toen net één week zeventig. Op haar zevenenzestigste kreeg ze twee hersenbloedingen en een herseninfarct waar ze zeer beschadigd uit kwam. Ik verloor mijn moeder dus eigen-

lijk toen al, drie jaar voor haar dood. Ik was toen negenen-
twintig.

De nacht dat mijn moeder onwel werd belde mijn vader. Dat deed hij altijd als er iets met mijn moeder was, want 'El weet het wel'. Samen met mijn toenmalige partner Jolanda, ook een politievrouw, ben ik er direct naartoe gegaan. Mijn moeder zat op de onderste traptree en ik zag meteen dat het mis was. Ik droeg mijn vader op 112 te bellen en Jolanda en ik zijn gaan reanimeren. Dat is een ongelooflijk scenario, bij je eigen moeder. De ambulance kwam heel snel. Mijn moeder werd onmiddellijk aangesloten en er werd geprobeerd om haar terug te halen, maar de flatline bleef. Toen heb ik letterlijk tegen haar gezegd: 'Ga maar, mama, het is goed zo, laat het maar los, wij zorgen wel voor papa.' Ze heeft het ook niet gered, maar tot het allerlaatste moment was mijn vader haar grootste zorg.

Mijn ouders waren altijd lief voor elkaar. Ik heb ze nooit ruzie zien maken. 's Avonds zaten ze altijd tegen elkaar aan op de bank. Toen mijn vader in 2008 ook overleed hebben we hun urnen tegen elkaar aan gezet in het graf van mijn opa en oma.

Mijn vrouw Boukje en ik maken ook nooit ruzie. Niet omdat we niks bespreken, maar als er iets is gaan we het niet oppotten tot het eruit knalt, dan melden we dat meteen. We zeggen altijd 'Met jou is alles leuker' en dat is na achttien jaar nog steeds zo. Zij heeft mijn moeder niet gekend, maar ik zeg weleens dat ik haar van mijn moeder heb gekregen. Een jaar nadat zij was overleden heb ik Bouk ontmoet. Ik was toen nog met Jolanda, maar ik zag Bouk en het was in één